

OCENA
osiągnięć naukowych, dydaktycznych i popularyzatorskich
Pani dr Agnieszki Szymańskiej
w związku z postępowaniem wszczętym w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego
 nauk społecznych w dyscyplinie psychologia

1. Uwagi ogólne

Dr Agnieszka Szymańska przedstawiła wniosek wraz z dokumentacją zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadaniu tytułu profesora (Dz. U. z 30 stycznia 2018 r., poz.261).

Agnieszka Szymańska uzyskała tytuł zawodowy mgra psychologii (2007) na Wydziale Psychologii Uniwersytetu Warszawskiego oraz stopień naukowy doktora nauk społecznych w dyscyplinie psychologia (2015) na Wydziale Pedagogiki i Psychologii UKW w Bydgoszczy. Jej promotorem była prof. dr hab. Elżbieta Aranowska. Podjęła pracę naukowo-dydaktyczną na etacie asystenta w roku 2014 w Instytucie Psychologii Wyższej Szkoły Administracji Publicznej, a po doktoracie w Instytucie Psychologii UKSW w Warszawie na etacie asystenta (2016) oraz adiunkta (od 2018 do dzisiaj).

W badaniach naukowych zajmuje się głównie problematyką trudności wychowawczych i zastosowaniem modeli statystycznych w analizie procesów wychowawczych i psychoterapeutycznych. Przedstawione do oceny osiągnięcie naukowe oraz pozostały dorobek publikacyjny po doktoracie mieści się głównie w obszarze badań psychologii wychowania i metodologii badań statystycznych.

2. Ocena osiągnięć naukowych

Dorobek publikacyjny. Ocenę osiągnięć naukowych rozpocznę od analizy ilościowej dorobku publikacyjnego. Dr Agnieszka Szymańska po doktoracie łącznie opublikowała 26

prac: (a) 1 książkę autorską (przedstawioną jako osiągnięcie naukowe) i 2 współautorskie monografie naukowe; (b) 19 artykułów, w tym 7 w czasopismach ujętych w bazie WoS (5 z nich z $IF > 1$) oraz kilkanaście w czasopismach ujętych w wykazie MNiSzW; oraz (c) 5 rozdziałów w recenzowanych książkach pod redakcją. Łączna liczba punktów według listy MNiSzW wynosi 469 pkt. Wskaźniki cytowań w bazie Google Scholar wynoszą $n = 33$ (bez autocytowań) oraz $h = 3$. Dodać należy, że dr Aleksandra Szymańska jest pierwszym lub jedynym autorem prawie wszystkich publikacji.

Z analizy tej wynika, że Kandydatka publikuje w czasopismach o znacznej sile oddziaływania, ale wskaźniki cytowania jej prac nie są satysfakcjonujące (pewnym usprawiedliwieniem jest, iż wiele z nich zostało niedawno opublikowanych). Biorąc pod uwagę wszystkie wskaźniki bibliometryczne, można powiedzieć, że dorobek publikacyjny dr Agnieszki Szymańskiej uznać można za wystarczający z punktu widzenia wymagań zwykle formułowanych pod adresem kandydatów do stopnia dra habilitowanego w Polsce.

Z merytorycznego punktu widzenia w dorobku publikacyjnym po doktoracie dr Agnieszka Szymańska wskazuje cztery obszary prowadzonych przez siebie badań: (i) psychologia wychowania, (ii) metodologia, psychometria, statystyka; (iii) psychoterapia; oraz (iv) psycholingwistyka (Autoreferat). Nie widzę potrzeby oceniania poszczególnych publikacji, bowiem większość z nich została zrecenzowana w całkiem dobrych wydawnictwach. W analizie tego dorobku chciałbym podzielić się uwagami, które mają ogólny charakter.

Ogólnie mówiąc, w dorobku publikacyjnym wyróżniłbym nie cztery, lecz dwa obszary, które zasługują na wysoką ocenę. Jednym z nich jest psychologia wychowania dzieci. W mojej ocenie, problematyka ta dominuje w rozwoju naukowym Agnieszki Szymańskiej: wyrasta z niej, a publikacje na ten temat po doktoracie pokazują ewolucję Jej wiedzy teoretycznej oraz podejść do badań nad oddziaływaniem wychowawczym rodziców. Drugim z takich obszarów jest metodologia badań ilościowych. Czytając publikacje A. Szymańskiej, odnoszę wrażenie, że włącza się w zespoły badawcze podejmujące inną niż wychowawcza problematykę (psychoterapia, logopedia, czy diagnoza kliniczna), tylko dlatego, aby badać różne zastosowania metodologii statystycznej w konstruowaniu narzędzi pomiarowych oraz w statystycznym weryfikowaniu złożonych/wielozmiennowych modeli teoretycznych.

Publikacje w każdym z wyróżnionych przez Nią obszarów charakteryzuje znaczny wkład w zakresie: (i) budowania modeli teoretycznych, (ii) konstrukcji narzędzi pomiarowych; (iii) analizy zgromadzonych danych z wykorzystaniem różnorodnych technik i zaawansowanych

metod statystycznych. Zwraca uwagę sprawność techniczna w stosowaniu narzędzi statystycznych, prezentacji i opisie osiągniętych wyników. Doceniam, pomysłowość strategii statystycznych używanych w weryfikacji przyjmowanych założeń teoretycznych, a także dużą wnikliwość w interpretacji osiągniętych rezultatów. Nie będę jednak ukrywał, że w dyskusji publikowanych wyników czasami brakuje pogłębionej analizy teoretycznej relacji między badanymi zmiennymi w oparciu o literaturę przedmiotu oraz uogólnień, wykraczających poza założenia przyjmowane w testowanych modelach. Uwaga ta jednak nie pomniejsza w sposób istotny pozytywnej oceny przedstawionego dorobku publikacyjnego.

Ocena osiągnięcia naukowego. Jako swoje główne osiągnięcie naukowe dr Aleksandra Szymańska przedstawiła książkę pt. *The transfer of parental mistakes in the family of origin of mothers of pre-school children: A structural and artificial intelligence approach* (2017, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, ss. 256 tekstu zasadniczego). Książka ta jest monografią w założeniu podsumowującą jej wcześniejsze osiągnięcia badawcze w zakresie psychologii oddziaływań wychowawczych, które stanowią podstawę dalszych eksploracji w obszarze rodzicielskich błędów wychowawczych.

Przedmiotem badań Autorki w ocenianej książce jest transfer błędów wychowawczych w rodzinach pochodzenia matek dzieci w wieku przedszkolnym. Jeśli dobrze rozumiem przedstawiony w książce (i Autoreferacie) wykład, podstawowym celem przedstawionych w ocenianej pracy badań było znalezienie odpowiedzi na pytanie o to, czy międzygeneracyjny transfer błędów wychowawczych jest możliwy oraz jakie są potencjalne/prawdopodobne mechanizmy tego transferu (jego zachodzenia/występowania). Na poziomie bardziej operacyjnym cel ten można ująć w formie pytania o związki między błędami wychowawczymi, których kobiety wychowujące dzieci przedszkolne doświadczyły w dzieciństwie w swoich rodzinach (ze strony swojej matki i ojca), a błędami wychowawczymi, które same popełniają oraz o udział w tej relacji wielu wybranych zmiennych kontrolnych, takich jak cechy badanych matek i cechy dzieci, cele wychowawcze i doświadczane trudności wychowawcze, oraz sposoby radzenia sobie z nimi i in..

W uzasadnieniu celu/celów pracy Agnieszka Szymańska podkreśla, że problematyka międzypokoleniowego transferu błędów wychowawczych jest przedmiotem małego zainteresowania w literaturze, z czym należy się generalnie zgodzić. Swoje rozważania

teoretyczne w podjętym obszarze badań opiera głównie na koncepcji błędu wychowawczego Antoniny Guryckiej. W sposób zadowalający rekonstruuje jej koncepcję i poglądy. Brakujące przesłanki ciekawych pytań szczegółowych oraz testowanych modeli teoretycznych uzupełnia w oparciu o niezbyt bogatą literaturę, ale także o wcześniej osiągnięte wyniki własnych badań empirycznych, co generalnie oceniam pozytywnie jako wyraz ciągłości badań w zakresie problematyki podjętej w ocenianej pracy.

Analizę zgromadzonych poprawnie danych Agnieszka Szymańska skupia wokół trzech pytań: (i) czy błędy wychowawcze są związane z takimi cechami badanych matek, jak osobowość, system wartości, zaspokajanie potrzeb, umiejscowienie kontroli, cele wychowawcze oraz cechy dziecka; (ii) czy matki doświadczające w dzieciństwie więcej błędów rodzicielskich, doświadczają silniejszych trudności wychowawczych, w wyniku których popełniają więcej błędów wychowawczych; (iii) czy na podstawie wiedzy o celach wychowawczych, trudnościach wychowawczych i sposobach radzenia sobie z nimi można przewidzieć poziom błędów wychowawczych popełnianych przez matki?

Do mocnych stron prezentowanych w pracy badań empirycznych zaliczyć należy metodologię. Nie budzi większych zastrzeżeń plan badań i jego realizacja. Nie mam szczególnie znaczących uwag do testowanych modeli teoretycznych oraz zastosowanej operacjonalizacji badanych zmiennych – są zgodne z przyjętymi założeniami. Zwraca uwagę: (i) wnikliwa analiza własności psychometrycznych zastosowanych narzędzi pomiaru badanych zmiennych; (ii) dobre dopasowanie użytych sposobów statystycznej analizy zgromadzonych danych do ich natury i złożonego pola zmienności oraz z punktu widzenia sformułowanych celów i hipotez badawczych. Do użytecznych sposobów weryfikacji testowanych w pracy modeli teoretycznych należy zaliczyć propozycję Autorki łączenia układów równań strukturalnych (SEM) z analizą skupień, grupującą osoby ze względu na wyodrębnione zmienne (łącząc podejście skoncentrowane na zmiennych i na osobach), oraz ze sztucznymi sieciami neuronowymi (SSN) (w dążeniu do określenia mocy prognostycznej badanych zmiennych).

Testowanie hipotez teoretycznych z wykorzystaniem przyjętej strategii analizy zgromadzonych danych na temat międzygeneracyjnego transferu błędu wychowawczego prowadzi do wielu interesujących ustaleń o różnej wartości z punktu widzenia przyjętych założeń i ich wkładu w rozwój dyscypliny. Do najważniejszych ustaleń zaliczam

stwierdzenia, iż: (i) związek między doświadczeniem błędów wychowawczych w dzieciństwie (popelnianych przez oboje rodziców?) i błędami popelnianymi przez matki dzieci przedszkolnych zależy głównie od jej cech osobowości, umiejscowienia kontroli, oraz umiejętności zaspokajania własnych potrzeb, uprawdopodobniając zachodzenie międzygeneracyjnego transferu błędu wychowawczego; oraz (ii) że nie wszystkie błędy wychowawcze popelniane przez matki dają się przewidzieć na podstawie pomiaru zmiennych ujętych w założonym modelu strukturalnym.

Na koniec chciałbym jedynie wspomnieć o pewnych ograniczeniach, które zostały pominięte w dyskusji wyników badań osiągniętych przez dr Agnieszkę Szymańską.

Po pierwsze, poważnym ograniczeniem jest pomiar zmiennych oparty o sądy badanych matek z wykorzystaniem narzędzi samoopisowych. Autorka jest tego świadoma, wspominając, na przykład o reprezentacjach poznawczych doświadczeń matek w dzieciństwie. W dyskusji wyników pomija jednak problem braku pewności, czy opisywane przez matki doświadczenie błędów popelnianych przez rodziców ma faktyczny charakter, czy też jest skutkiem aktualnego poziomu rozwoju i doświadczenia badanych w roli rodzica.

Po drugie, paradoksalnie, wysoko oceniona przeze mnie strategia analizy danych ma również ograniczenia związane ze złożonością przetwarzania danych. W zastosowanych modelach statystycznych dane są wielokrotnie przetwarzane na różnych poziomach, w rezultacie czego dochodzi do ich zniekształcenia w porównaniu z danymi surowymi i nie do końca wiemy, czy na końcowym poziomie mamy do czynienia z tymi samymi danymi.

W końcu, w dyskusji nad ograniczeniami warto także zwrócić uwagę na internetowy charakter ocenianych badań, w których nie kontrolujemy warunków w jakich badania przebiegały. Gdy dawno temu studiowałem psychologię w Poznaniu moi nauczyciele przywiązywali wówczas do tego problemu diagnostycznego ogromną wagę. I tak już mi zostało. Nie mam zaufania do badań internetowych, chociaż we współczesnej psychologii są coraz częściej stosowane, a warunkach zagrożenia epidemicznego jesteśmy często na nie skazani.

Podsumowując, przedstawiona książka zasługuje generalnie na ocenę pozytywną. Z formalnego punktu widzenia jest dziełem kompletnym, dotyczy ważnego teoretycznie i społecznie problemu, oraz napisanym poprawnie z punktu widzenia powszechnie akceptowanej współcześnie metodologii naukowej. Cel/cele pracy zostały w tych ramach osiągnięte. Podstawy teoretyczne konstytuujące problematykę oceniam - wedle mojej

najlepszej wiedzy – jako zadowalające. Wykład w zwięzły sposób definiuje podstawowe pojęcia oraz opisuje koncepcje i dostępne w literaturze wyniki badań empirycznych, kluczowe z punktu widzenia celu/celów pracy i problemów badawczych. Testowane modele uznają za trafne, oczywiście w ramach przyjętych przez Autorkę założeń teoretycznych oraz metodologicznych. Mogą one rodzić dyskusję, ale nie odbiegają w sposób znaczący od powszechnej praktyki badawczej, akceptowanej w naukach psychologicznych..

Mówiąc ogólnie, całość wykładu przedstawionego w ocenianej monografii pokazuje, że dr Agnieszka Szymańska posiada wymagane kompetencje naukowe. Natomiast, zastanawiając się nad znaczeniem ocenianego osiągnięcia dla rozwoju dyscypliny, stwierdzam, że osiągnięte wyniki nie są przełomowe, ale stanowią bogate źródło przesłanek, które mogą być podstawą przyszłych badań nad mechanizmami międzygeneracyjnego transferu błędów wychowawczych i szerzej rzecz ujmując - oddziaływania wychowawczego rodziców na dziecko.

3. Kierowanie lub udział w krajowych oraz zagranicznych projektach badawczych

Dr Agnieszka Szymańska nie uczestniczyła jako kierownik czy wykonawca w projektach badawczych prowadzonych ze środków pozyskanych w konkursach krajowych i zagranicznych. Ma natomiast duże w tym zakresie doświadczenie w ramach kilku projektów finansowanych z subwencji ministerialnych na badania własne.

4. Współpraca międzynarodowa i udział w konferencjach

Dr Agnieszka Szymańska nie uczestniczyła w sformalizowanych sieciach międzynarodowej współpracy badawczej. Z dokumentacji wynika, że Jej międzynarodowe kontakty naukowe po doktoracie prowadzą się do współudziału zagranicznych badaczy w opracowaniu dwóch wspólnych publikacji. Dodać można, że po doktoracie uczestniczyła w 2 międzynarodowych i kilkunastu krajowych konferencjach naukowych, oraz że była zapraszana jako recenzent wydawniczy przez redakcje międzynarodowych czasopism naukowych.

5. Osiągnięcia dydaktyczne, udział w kształceniu kadr naukowych i popularyzacji nauki

Na podstawie przedstawionej dokumentacji trudno jest ocenić aktywność i osiągnięcia habilitantki w realizacji statutowych zadań dydaktycznych i organizacyjnych. Z dostarczonych informacji dowiadujemy się jedynie, iż (i) prowadziła zajęcia ze statystyki, technik diagnostycznych, psychometrii i metodologii (domyślam się, że nadal je prowadzi po

przejściu do pracy w UKSW); (ii) jest wydziałowym koordynatorem programu Erasmus w UKSW; (iii) koordynatorem i twórcą programów zajęć na studiach doktorskich w zakresie wykorzystywania algorytmów data mining w psychologii; (iv) była promotorem 9 prac magisterskich w zakresie psychologii wychowania i zaburzeń rozwoju dziecka.

Natomiast jeśli chodzi o popularyzację wiedzy, to stwierdzam, że podejmuje aktywność w tym zakresie, lecz głównie w środowisku akademickim.

Ogólnie można powiedzieć tylko tyle, że Agnieszka Szymańska realizuje wymagania statutowe w zakresie działalności dydaktycznej i organizacyjnej wymaganej od pracowników badawczo-dydaktycznych oraz, że ma doświadczenie w kształceniu młodych kadr naukowych na poziomie magisterskim.

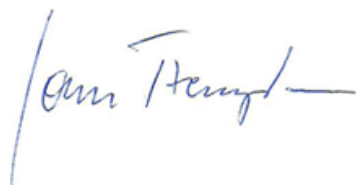
Podsumowanie

Podsumowując przedstawioną wyżej analizę osiągnięć, stwierdzam, że dr Agnieszka Szymańska spełnia większość wymagań jakie stawiamy samodzielnym pracownikom nauki. Po pierwsze, przedstawiła do oceny jako swoje główne osiągnięcie naukowe po doktoracie monografię, którą oceniłem pozytywnie, podkreślając wartość metodologiczną analizy danych oraz, że wyniki tych badań, mimo pewnych ograniczeń, mogą mieć znaczenie dla rozwoju dyscypliny badań psychologicznych w podjętym obszarze. Po drugie, mimo iż wskaźniki bibliometryczne w zakresie cytowalności dorobku publikacyjnego po doktoracie nie są satysfakcjonujące, to jednak analiza jej prac utwierdza mnie w przekonaniu o przyzwoitych kompetencjach naukowych i rzetelności badawczej habilitantki oraz, że wiele prac, opublikowanych niedawno w obiegu międzynarodowym, zwiększy ich cytowalność. Po trzecie, mimo braku udziału jako kierownik lub wykonawca w międzynarodowych i krajowych projektach badawczych nie można powiedzieć, że nie ma żadnych doświadczeń w pozyskiwaniu środków na badania naukowe, w kierowaniu zespołami badawczymi czy współpracy naukowej, w tym międzynarodowej. Po czwarte, habilitantka nie może także poszczycić się wybitnymi osiągnięciami dydaktycznymi, organizacyjnymi i w popularyzacji nauki, ale wypełnia w tym zakresie podstawowe zadania nauczyciela akademickiego. Wniosek habilitantki można ocenić jako przedwczesny, ale nie można powiedzieć, że generalnie nie spełnia wymagań jakie w dotychczasowej praktyce stawiamy w polskich uniwersytetach kandydatom do pełnienia roli samodzielnego pracownika naukowego. Stąd, nie wnikając w przyczyny tego stanu rzeczy, oceniam osiągnięcia Agnieszki Szymańskiej, kandydującej do stopnia dra habilitowanego, jako wystarczający.

Konkluzja

Stwierdzam, że osiągnięcia dr Agnieszki Szymańskiej spełniają wymagania określone w art. 16 Ustawy o stopniach naukowych i tytule z dnia 14 marca 2003 roku (z późniejszymi zmianami i rozporządzeniami). Osiągnięcia Habilitantki wnoszą znaczny wkład w rozwój psychologii z punktu widzenia wymagań stawianych kandydatom w postępowaniu zmierzającym do uzyskania stopnia naukowego doktora habilitowanego.

Bydgoszcz, 30 listopada 2020 r.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read "Jan Henryk", followed by a horizontal line.